

Toespraak gehouden door prof. dr. René A.C. Hoksbergen op de donateursbijeenkomst Fonds Andragologie d.d. 4 nov 2015

Waarde huidige en toekomstige sponsors,

Allereerst waardering dat U zich vrij hebt gemaakt en de moeite getroost om hier vandaag aanwezig te zijn.

Mij is gevraagd iets te vertellen over de geschiedenis van de Kring. Ik heb mijn korte voordracht daarom de wat zakelijke titel meegegeven:

Achtergrond en ontwikkeling van de Kring Andragologie

De Kring bestaat vandaag alweer bijna tien jaar. Begin 2006 was de Kring er ineens en deze is sindsdien niet meer uit Amsterdam en de Universiteit van Amsterdam weg te denken. Wat te danken is aan de bekende bevolgenheid van enkele andragologen. Andragologen van het oude stempel. Intussen heeft de Kring Andragologie misschien wel zo'n dertig bijzondere bijeenkomsten van alumni andragologen, geïnteresseerden en betrokkenen georganiseerd. Het is een van haar vele activiteiten. Die van vandaag, specifiek voor de sponsors, past als Kringactiviteit er helemaal in.

Het voornaamste doel van de Kring is om de andragologie weer een duidelijker en veel explicietere plek te geven binnen het bestel van het hoger onderwijs. Daarom worden er allerlei initiatieven genomen om de andragologie en de andragoloog in de academische gemeenschap en de samenleving weer beter zichtbaar te maken, zoals onze secretaris Matthieu Karel dit korgeleden zo helder formuleerde.

Deze betere maatschappelijke zichtbaarheid en daarmee ook de academische grondvest zijn kerndoelen geworden van de Kring en die zijn in de loop van de afgelopen tijd steeds duidelijker naar voren gekomen.

Om dit doel te kunnen waarmaken en zo ver te komen als we nu inderdaad zijn, hebben wij kunnen profiteren van de nodige steun, steun die overigens nog steeds hard nodig is. Zowel financiële steun, als hulp bij de uitvoering van allerlei activiteiten en praktische problemen. We zijn er nog lang niet.

Om die steun te krijgen heeft de Kring samen met de Amsterdamse Universiteits-Vereniging, de afgelopen jaren enkele honderden alumni van de Universiteit van Amsterdam benaderd. Van de meesten van hen kregen wij op de een of andere manier een positieve reactie, van een zestigtal zelfs aanzienlijke financiële steun. Dus van veel meer mensen dan hier vandaag aanwezig kunnen zijn.

Als Kringbestuurder meen ik te mogen concluderen dat de Kring het kindstadium is gepasseerd, ook de puberteit achter zich heeft gelaten en nu duidelijk in de richting van de jonge volwassenheid gaat, daarmee in de richting van het opbouwen van een gezond gezin.

Hoe kwam het dat die nu al jaren zo actieve Kring Andragologie bijna tien jaar geleden uit de coulissen kwam?

In eerste instantie was het een idee en plan van enkele alumni van de studie andragologie van de Universiteit van Amsterdam, in het bijzonder van Jacquelin de Savornin Lohman, Janneke van Mens-Verhulst, Henk Wesseling, Stan Baars en Piet Vriens. Zij vonden dat het tijd werd dat alumni andragologie, andere alumni andragologie gemakkelijker zouden kunnen ontmoeten. Hierdoor zou de andragologie weer meer tot leven te brengen zijn. Zij meenden met name dat de andragologie in het totale wetenschapsbedrijf weer een duidelijker gezicht moest krijgen, voor studenten en universitaire medewerkers herkenbaar diende te zijn. Zij werden voor hun plannen gestimuleerd door hun ervaringen tijdens alumnidagen van de Universiteit van Amsterdam. Henk en Piet gingen dus de boer op en benaderden diverse alumni persoonlijk. Al spoedig, ik geloof dat het 2007 was, stapten ze ook bij mij, op mijn toen nog fraaie kamer van de universiteit van Utrecht, binnen. Ik was spoedig overtuigd. En daarmee verkocht om me in te gaan zetten voor het verwerven van veel meer aandacht voor de andragologie, die multidisciplinaire op verandering en innovatie gerichte wetenschap. Die wetenschap, waarvan een flink aantal beroepsbeoefenaren door hun maatschappelijke betrokkenheid en enthousiasme het zich in de jaren zeventig wel een beetje al te moeilijk hadden gemaakt.

De soms wat saaie analytische, doorvorschende en naar objectiviteit strevende benadering van complexe maatschappelijke problemen was bij hen wat te veel op de achtergrond geraakt

Wanneer je de geschiedenis van de andragologie bestudeert, ontkom je namelijk niet aan de indruk dat deze veel eer aandoet aan de eigen op verandering en innovatie gerichte wetenschappelijke discipline.

Laat ik dat in kort bestek proberen duidelijk te maken. Daarmee aangevend dat de Kring zich geen gemakkelijke taak heeft gesteld.

Het is overigens niet aan mij nu om erg diep in de historie te duiken. Volgend jaar verwachten we immers het eerste proefschrift over de geschiedenis van de Andragologie.

Ik noem daarom slechts enkele hoofdmomenten.

Het begint bij de instelling van de zevende faculteit: Politieke en Sociale Wetenschappen (PSF), een forse vernieuwing binnen het acadamis bestel. Verschillende studie-onderdelen daarvan bestonden reeds, maar hier een apart faculteit voor te maken?

Ideeën over deze verandering van bestaande studierichtingen hadden gedurende de oorlogsjaren al vorm gekregen. Tijdens de oorlog, in het concentratiekamp Amerfoort nota bene, werd door enkele (toekomstige) hoogleraren besloten dat er een nieuwe faculteit diende te komen. Deze moest helpen maatschappelijke problemen op te lossen en de democratisering te verbreden en te verdiepen. Mensen als pedagoog Kohnstamm, socioloog Den Hollander, historici Romein en Posthumus, en anderen, namen het voortouw.

De nieuwe faculteit kreeg in het begin drie secties:

A: Algemene Politiek en Sociale Wetenschappen

B: Sociologische en Sociografische Wetenschappen en

C: Sociaal psychologische en Sociaal Pedagogische Wetenschappen.

Later kwam daar sectie D: Psychologische Wetenschappen bij.

Het gaat hier, zoals u zult begrijpen, vooral om het wel en wee in sectie C, de voorloper van de Andragologie.

Natuurlijk kwam er na de oorlog het nodige gekrakeel over het politieke en maatschappij gebonden karakter van deze 7^e faculteit. Zou dat wel wetenschap zijn? Dat een dergelijke universitaire studie in de V.S. al vele jaren bestond hielp de voorstanders van deze nieuwe faculteit in ruime mate. De aanvankelijk heftige critici bogen echter voor de nood van de tijd. Een tijd die direct na de oorlog inderdaad om vele veranderingen vroeg, vooral ten aanzien van het economische en sociale domein.

December 1949 kwam daar, overigens niet onverwachts, de soevereiniteitsoverdracht van Nederlands-Indië nog bij. Nieuw-Guinea bleef nog enkele jaren buiten schot.

In 1947 kon de eerste lichting van ongeveer driehonderd studenten aan de nieuwe faculteit worden verwelkomd.

Bij sectie C werd een aparte hoogleraar benoemd, Tonko Tjarko Ten Have (1906-1975), met als leeropdracht de studie van de grondslagen der pedagogiek. Deze leeropdracht veranderde in 1966 in de wetenschap der andragogie. Sectie C werd opgeheven. Een verandering die zeker begrepen kan worden vanuit de toenmalige sociale turbulentie, hoewel Ten Have nogal de nadruk legde op analyse en methodologie.

Aanvankelijk was de andragologie onder studenten heel populair. Haar benadering paste binnen de drang tot verandering zo kenmerkend voor de jaren zestig en zeventig, hoewel de basis hiervoor al in de jaren vijftig, de jaren van herstel en opbouw, is terug te vinden.

Maar de nadruk op innovatie en maatschappelijk engagement was tegelijk de valkuil waarvoor al bij de oprichting van de 7^e faculteit was gewaarschuwd.

Ongeveer 20 jaar later verdwijnt dan ook de andragologie als zelfstandige studierichting in de beide universiteiten van Amsterdam, en de universiteiten in Utrecht, Groningen, Leiden en Nijmegen. Het te veel aan maatschappelijke betrokkenheid en politiek engagement was ten koste gegaan van de academische zorgvuldigheid en relativering.

Tegelijk echter blijkt dat onderdelen van de andragologie, zoals organisatieleer, veranderkunde, vormingswerk, volwasseneneducatie, studie van de sociale zorg e.a. nog steeds in bachelors en mastersprogramma's te vinden zijn.

Dit leert ons dat de andragologie in feite nooit geheel is en kon worden opgeheven.

Onderdelen ervan hebben een vast bestaansrecht binnen het bestel van universiteiten en hogescholen.

Daarom spannen wij ons momenteel stevig in om een kostendekkend masterprogramma andragologie/veranderkunde aan de universiteit van de grond te krijgen. U zult begrijpen dat dit bepaald niet eenvoudig is, maar we hebben de wind mee. Wind die vooral door de Kring wordt aangeblazen.

Er is namelijk het een en ander bereikt. De eerste contacten om een masterprogramma van de grond te krijgen zijn gelegd. De vele cursussen die wij elk jaar organiseren, kunnen de basis hiervoor vormen. Voor deze cursussen bestaat grote belangstelling wat gegeven de inzet van bekende en vooraanstaande docenten ook steeds te verwachten is.

Laat ik vervolgens het werk voor onze omvangrijke bibliotheek noemen. Dit heeft geresulteerd in het prachtige en unieke Ten Have Van Enckevort Kabinet, dat u straks gaat zien.

De start van deze bibliotheek staat op het conto van Willemy van Enckevort. Zij benaderde rond 2008 de Kring met de vraag of de uitgebreide verzameling boeken en tijdschriften van haar in 1996 overleden man Ger van Enckevort niet uitstekend zou passen bij de inhoudelijke bemoeienissen van de Kring. De literatuur die Ger had verzameld besloeg belangrijke terreinen van de andragologie.

Natuurlijk reageerden wij positief op de suggestie van Willemy. Maar het stelde de Kring wel meteen voor een praktisch probleem. Waar moest het naar toe met die enorme hoeveelheid literatuur? En korte tijd later melden zich nog meer andragologen: Karel Nijkerk, Elly Ploeger-Schaapman, Piet Dijkstra, eveneens met prachtige en voor de Kring relevante literatuur. Nog weer anderen met wat kleinere aantallen boeken (dr. Leny Jansen, Lambert Mulder en René Hoksbergen). Het werd bijna te veel om in de bibliotheek op te slaan en de kosten voor de huur van een ruimte in Amsterdam zijn hoog.

Door Willemy en andere andragologen werd echter voldoende geld gedoneerd om een bibliotheek op te bouwen. Dit gebeurde allemaal zo'n vijf-zes jaar geleden. Intussen werd de Universiteits Bibliotheek (U.B.) benaderd om mee samen te werken en een groot deel van de boeken en tijdschriften daar onder te brengen. Tegelijk wilden wij specifieke aandacht voor de wetenschappelijke output van de andragologie behouden. Overleg met de leiding van de U.B. leidde tot het verrassende en unieke resultaat dat we zelfs een apart Kabinet mochten inrichten. Een Kabinet duidelijk zichtbaar voor studenten en medewerkers.

Is dit uniek? Ja, er bestaat geen ander Kabinet van een andere studierichting. Was het makkelijk om dit Kabinet te krijgen? Natuurlijk niet, maar kennelijk waren de betreffende beslissers nogal onder de indruk van de kracht van de Kring en de belangstelling voor haar werk.

Belangstelling? Er wordt nauw en intensief samengewerkt met Kringen van de Economen, Sociologen, Sociaal Geografen en Pedagogen. Ook proberen wij de al bestaande contacten met alumni andragologie van andere universiteiten te versterken.

Belangstelling?

Ik noemde al de vele cursussen en de docenten van naam. Personen als Hans Achterhuis, Gerard de Zeeuw, Huib Wursten, Robert de Hoog, Joseph Kessels, Gerard Donkers, Ton Notten, Matthieu Karel en anderen zijn steeds weer bereid hun kennis met cursisten te delen. Hulde voor onder meer onze bestuursleden Wilfred Diekmann en Enith Pereira die zich inspannen om elk jaar de reeks cursussen 'De kracht van Social Work van de grond te krijgen'. Er wordt nog veel meer door de Kring of onze Kringadviseurs zoals Dienie Goezinne, Thea Cohen, Joep Schrijvers, en Cor van Dijkum tot stand gebracht. Ik noem samenstelling en bijhouden van de Website, de tweemaandelijks gehouden kennislunches en de contacten met andere universiteiten en instellingen. Vooral onze voorzitter Henk Wesseling heeft een uitzonderlijk fijne notie voor de relevantie van bepaalde relaties. Zijn inzet is opmerkelijk.

Hiervoor zei ik al dat we er nog niet zijn. Laat ik dit puntsgewijze aangeven.

Tegelijk met een masterprogramma dienen we een hoogleraar aan te stellen.

Er moeten onderzoeksplannen aan NWO en andere subsidiënten worden voorgelegd.

We moeten laten zien dat wij een rol spelen bij het oplossen van de huidige complexe problemen. We hebben met het opzetten van de Kring grote verwachtingen gewekt om

behulpzaam te zullen zijn bij vraagstukken van deze tijd. In zoverre is er een parallele met de tijd waarin de PSF werd opgericht, zoals ik aan het begin van deze inleiding schetste. We dienen de komende jaren met de nodige publicaties naar buiten te komen. Het bestuur is al enkele jaren toe aan vernieuwing. Twee jongere bestuursleden zijn als begin van deze verjonging kortgeleden in het bestuur gekomen.

Tot slot. Natuurlijk wilt U weten hoe het met de financiën staat. Voor een Kring alumni niet slecht. Voor uitvoering van het plan om de andragologie weer de universiteit in te krijgen is er echter veel meer geld nodig.

Beste mensen,
Hiermee sluit ik mijn kort exposé over de Kring af, dan hebben we nog wat tijd voor wat vragen.

René Hoksbergen
(emeritus hoogleraar adoptie)